

Gminne plany i programy profilaktyki walki z otyłością dla dzieci i dorosłych w Sosnowcu.

Choroby cywilizacyjne stanowią obecnie jeden z największych problemów zdrowotnych zarówno państw wysoko rozwiniętych jak i szybko rozwijających się (w tym Polski). Jedną z chorób cywilizacyjnych jest otyłość, która coraz częściej występuje u dzieci i młodzieży.

Otyłość definiowana jest jako ogólnoustrojowa, przewlekła choroba metaboliczna, wynikająca z zaburzenia równowagi między poborem i wydatkowaniem energii (homeostazy energetycznej organizmu), objawiająca się zwiększeniem ilości tkanki tłuszczowej w organizmie. W miarę nasilania się tego procesu i wraz z upływem czasu pojawiają się patologie i dysfunkcje dotyczące wszystkich układów i narządów.

Zadania z zakresu profilaktyki chorób, promocji zdrowia oraz edukacji zdrowotnej dostosowanej do potrzeb różnych grup społeczeństwa, w szczególności dzieci, młodzieży i osób starszych zostały ujęte w ustawie o zdrowiu publicznym z dnia 11 września 2015 roku.

Aktem wykonawczym do powyższej ustawy jest Narodowy Program Zdrowia na lata 2021-2025, przyjęty Rozporządzeniem Rady Ministrów z 30 marca 2021 roku, którego pierwszy cel operacyjny został dedykowany profilaktyce nadwagi i otyłości. Jak zauważono w uzasadnieniu do rozporządzenia, nadwaga jest jednym z najbardziej rozpowszechnionych problemów zdrowotnych związanych ze stylem życia. W naszym kraju odpowiada ona za utratę 11,3 proc. lat przeżytych w zdrowiu (DALY). Zgodnie z raportem „Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania” z 2018 r. zbyt wysoka masa ciała cechuje 58,8 proc. mężczyzn i 41,1 proc. kobiet w Polsce, a otyłość odpowiednio 11,2 proc. i 11,3 proc.

Narodowy Program Zdrowia obejmuje szereg działań, z których dwa zostały skierowane do jst: promocja aktywności fizycznej - wsparcie pozalekcyjnych form aktywizacji fizycznej dzieci i młodzieży oraz działania edukacyjne skierowane do pacjentów z cukrzycą oraz ich rodzin i opiekunów, mające na celu ograniczenie powikłań cukrzycy oraz poprawę jakości i długości życia chorych.

Kształtowanie u uczniów postaw prozdrowotnych oraz odpowiedzialności za własne zdrowie wpisane zostało w ustawę o opiece zdrowotnej nad uczniem z dnia 12 kwietnia 2019 roku. W ramach realizowanej opieki zdrowotnej prowadzone jest przez pielęgniarkę środowiska nauczania i wychowania albo higienistkę szkolną wczesne wykrywanie problemów zdrowotnych i czynników ryzyka oraz edukacja zdrowotna i promocja zdrowia, w tym aktywności fizycznej, sportu i prawidłowego żywienia. Opieka zdrowotna nad uczniami jest finansowana ze środków ujętych w planie finansowym Narodowego Funduszu Zdrowia.

Realizując powyższe zadanie pielęgniarki i higienistki szkolne z NZOZ Nasza Przychodnia w Sosnowcu sprawują opiekę medyczną w 53 sosnowieckich szkołach nad 21 157 uczniami. W zakresie wykonywanej pracy badają przesiewowo dzieci pod kątem wykrycia nieprawidłowości zagrażających nadwadze lub otyłości. Uczniowie są ważeni i mierzeni, mają badane BMI, ciśnienie tętnicze krwi. Nad uczniami z grupy zaburzeń masy ciała sprawowana jest czynna opieka, monitorująca na bieżąco stan zdrowia dziecka.

W roku szkolnym 2020/2021 nadwagę i otyłość stwierdzono u 4 123 uczniów sosnowieckich szkół, co stanowiło 20,42% wszystkich przebadanych. W pierwszym półroczu roku szkolnego 2021/2022 nadwagę i otyłość odnotowano u 4 689 dzieci, czyli u 22,16% ogółu. Dane dotyczące całego roku

szkolnego 2021/2022 będą dostępne we wrześniu. Z podanych danych wynika, iż zarysowuje się tendencja wzrostowa liczby uczniów mających problemy z wagą ciała. Na taki stan rzeczy wpłynęła niewątpliwie pandemia i zdalne nauczanie w domach. Brak aktywności fizycznej, siedzenie przed komputerem oraz złe nawyki żywieniowe spowodowały odnotowany wzrost masy ciała u przebadanych uczniów.

Do obowiązkowych zadań pielęgniarek i higienistek szkolnych należy prowadzenie edukacji zdrowotnej, propagowanie zdrowego trybu życia, kształtowanie i podtrzymywanie prawidłowych nawyków żywieniowych, aktywności fizycznej. Mają zatem miejsce lekcje instruktażowe, zachęcające do stosowania dobrych nawyków dietetycznych, pogadanki na temat racjonalnego odżywiania, rozmowy indywidualne motywujące do zmiany stylu życia, konkursy plastyczne, sportowe, gazetki tematyczne przeciwdziałające nadwadze i otyłości.

W 2022 roku wdrożony został w sosnowieckich przedszkolach w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego 2014 – 2020 | Oś priorytetowa IX | Działanie 9.2 Podziałanie 9.2.6 „Program wczesnej profilaktyki nadwagi i otyłości u dzieci w wieku przedszkolnym”. Realizatorem programu jest Sante Clinic Sp. z o.o. Sp. k. z siedzibą w Sosnowcu przy Al. Wolności 6.

Głównym celem programu jest wzrost dostępności do usług zdrowotnych, poprzez: zwiększenie świadomości w zakresie prawidłowego żywienia i aktywności fizycznej dzieci w wieku 5-6 lat uczestniczących w wychowaniu przedszkolnym, przeprowadzenie badań antropometrycznych (analiza składu ciała oraz pomiar wzrostu i masy) u dzieci oraz podniesienie wiedzy dotyczącej występowania dziecięcej nadwagi i otyłości wśród rodziców i opiekunów przedszkolnych grup.

Udział w programie jest bezpłatny, kierowany do wszystkich dzieci w wieku 5-6 lat, niezależnie od ich masy ciała.

Korzyści wynikające z udziału w programie:

KORZYŚCI DLA DZIECKA:

- a) dwukrotny udział w badaniach antropometrycznych z użyciem analizatora masy i składu ciała, umożliwiające określenie wskaźnika BMI – w chwili obecnej takie badanie przesiewowe dzieci w tym wieku nie są finansowane z NFZ,
- b) udział w zajęciach opartych na grach i zabawach ze specjalistami: fizjoterapeutą, dietetykiem, psychologiem (3 spotkania warsztatowe po 60 minut z każdym ze specjalistów na terenie przedszkola i w formule on-line, przeprowadzone w sposób niezakłócający pracy przedszkola, z zachowaniem wszelkich środków ostrożności),
- c) drobne nagrody podczas zajęć oraz upominek na zakończenie udziału w projekcie.

KORZYŚCI DLA RODZICA:

- a) uzyskanie informacji o masie ciała oraz składzie ciała dziecka na podstawie profesjonalnych badań antropometrycznych, możliwość uzyskania bieżących informacji od specjalistów: dietetyka, psychologa, fizjoterapeuty, możliwość uzyskania informacji o zmianach masy i składu ciała dziecka w dłuższej perspektywie czasowej (czas trwania wsparcia to max. 6 miesięcy),
- b) zdobycie wiedzy w zakresie czynników będących przyczyną dziecięcej nadwagi i otyłości,
- c) bogate materiały szkoleniowe umożliwiające wdrożenie przedstawianych zasad w warunkach domowych.

KORZYŚCI DLA PLACÓWEK PRZEDSZKOLNYCH I ICH PERSONELU:

- a) prestiż wynikający z udziału w projekcie będącym częścią wojewódzkiego programu profilaktyki otyłości dzieci,
- b) udział opiekunów przedszkolnych (2 osoby na grupę 25 dzieci) w zajęciach on line prowadzonych przez specjalistów tj. dietetyk, psycholog, fizjoterapeuta,
- c) możliwość powołania przedszkolnego koordynatora projektu i wydanie zaświadczenia - dokumentu, który może być wykorzystany w czasie awansu zawodowego nauczyciela,
- d) uzyskanie w ramach projektu bezpłatnego dostępu na 6 miesięcy do profesjonalnego Programu KCALkulator żywieniowy, który jest programem dedykowanym dla pracowników żywienia zbiorowego dzieci, umożliwia układanie jadłospisów, sprawdzanie ich wartości odżywczej, automatyczną identyfikację alergenów i wykazu składników, prowadzenie magazynu spożywczego,
- e) udział w bezpłatnym szkoleniu z obsługi programu KCALkulator żywieniowy,
- f) udział w bezpłatnych szkoleniach pracowników zajmujących się przygotowaniem posiłków w zakresie zasad zbiorowego żywienia dzieci przedszkolnych zgodnych z obowiązującymi przepisami prawnymi, normami żywienia i zaleceniami sanepidu, w tym kurs INTENDENT W PLACÓWCE ŻYWIENIA ZBIOROWEGO DZIECI I MŁODZIEŻY i kurs NOWOCZESNY KUCHARZ W PLACÓWCE ŻYWIENIA ZBIOROWEGO DZIECI I MŁODZIEŻY, dla każdej placówki biorącej udział w projekcie udział bezpłatny, wartość rynkowa 950 zł,
- g) udział w konkursie na placówkę przedszkolną najbardziej zaangażowaną w realizację projektu, przewidywane nagrody rzeczowe to: sprzęt kuchenny o wartości ok 1500 zł – I miejsce, 1000 zł – II miejsce, 500zł - III miejsce, (dla 3 placówek).

Aktualnie w programie uczestniczy 12 przedszkoli (nr: 12,18,25,27,31,33,35,38,45,52,53,57). W pozostałych przedszkolach nadal trwa rekrutacja do projektu, w tym przekazywanie dokumentacji oraz ustalanie terminów poszczególnych działań.

Jednocześnie prowadzona przez gminę kampania „Blżej siebie” w sposób pośredni przyczynia się do profilaktyki nadwagi i otyłości. Kierując ofertę do rodzin promuje zachowania prozdrowotne, wzmacniające więzi rodzinne, poprzez organizację wspólnych zabaw i imprez sportowych. Sosnowieckie rodziny, korzystając z bogatej oferty sportowej, aktywnie spędzają wolny czas razem, uczestnicząc w nauce pływania, spływach kajakowych, biegach.

Gmina w latach 2017-2019 realizowała w sosnowieckich szkołach podstawowych program polityki zdrowotnej pn. „Profilaktyka rozwoju chorób cywilizacyjnych u dzieci i młodzieży szkolnej”, dedykowany uczniom I klasy. Program zakładał przeprowadzenie etapu przesiewowego, obejmującego badania fizykalne (pomiar masy ciała, pomiar wzrostu, obliczenie wskaźnika BMI, siatki percentylowej), wykonanie badań analizatorem składu ciała i pomiar ciśnienia tętniczego oraz etapu specjalistycznego, adresowanego do uczniów z wykrytymi w trakcie etapu przesiewowego nieprawidłowościami.

Poniższa tabela przedstawia dane za okres 2017-2019.

Rok	Liczba uczniów uczestniczących w programie	Liczba uczniów uczestniczących uczniów w etapie przesiewowym	Liczba uczniów skierowanych do etapu specjalistycznego	Liczba uczniów uczestniczących w etapie specjalistycznym
2017	1 966	1 966	134	nie był przeprowadzony, uczniowie weszli do etapu specjalistycznego w 2018 roku
2018	839	781	173	58 z 134 uczniów z roku 2017
2019	1328	1212	202	116 z 173 uczniów z roku 2018
Razem	4 133	3 959	509	174

Niestety sytuacja epidemiologiczna wpłynęła na realizację programu na przestrzeni ostatnich dwóch lat. Ograniczenie przez Narodowy Fundusz Zdrowia dostępności do podmiotów leczniczych oraz zamknięcie szkół przez Ministerstwo Edukacji Narodowej zablokowało uruchomienie programu. W sytuacji utrudnionego dostępu do przychodni, uniemożliwiającego prawidłową realizację zadania, postępowanie konkursowe przeprowadzone zgodnie z Zarządzeniem Nr 28 Prezydenta Miasta Sosnowca z dnia 27 stycznia 2020 roku, zostało 30 marca 2020 roku unieważnione, a kolejne nie zostały ogłoszone. Aktualnie gmina nie planuje wdrożenia programu polityki zdrowotnej pn. „Profilaktyka rozwoju chorób cywilizacyjnych u dzieci i młodzieży szkolnej”, z uwagi na zakończenie okresu jego realizacji i finansowanie badań przesiewowych - antropometrycznych przez NFZ w ramach opieki zdrowotnej prowadzonej przez pielęgniarkę środowiska nauczania i wychowania albo higienistkę szkolną.

Przeciwdziałanie otyłości jest także zadaniem realizowanym bezpośrednio przez Narodowy Fundusz Zdrowia. Adresatami przedsięwzięć profilaktyczno – edukacyjnych są zarówno dzieci jak i osoby dorosłe. W ramach cyklu „Środa z Profilaktyką” prezentowane są nieodpłatnie materiały filmowe, przedstawiające konsekwencje zdrowotne wynikające z nadwagi i otyłości np. „Cukrzyca typu II. Zapobieganie powikłaniom”, udostępniane są raporty „Cukier, otyłość – konsekwencje”. Na stronach NFZ są gotowe do nieodpłatnego pobrania e-booki i plany żywieniowe z dietami.

W oparciu o rządowy program Profilaktyka 40 Plus świadczone są do 30 czerwca tego roku badania diagnostyczno laboratoryjne oraz przeprowadzany jest pomiar ciśnienia tętniczego, masy ciała, wzrostu, obwodu w pasie i wskaźnika masy ciała (BMI). Aktualnie wdrożony został przez Prezydenta RP projekt „Zdrowe życie”, będący programem pierwszego dostępu, w ramach którego działać będą mobilne strefy zdrowia, oferujące bezpłatne specjalistyczne badania i konsultacje (mammografia, spirometria, USG płuc, poziom cukru, glukozy, cholesterolu, ciśnienie krwi, badanie dermatoskopem, EKG, analiza składu ciała). Prowadzona będzie edukacja zdrowotna i promocja programów profilaktycznych.